

Hoe word je notaris?

Het notariaat is een vreemd beestje. De 'moderne' notaris zag het daglicht in 1803 dankzij de zogenaamde 'Ventôsewet' van Napoleon. Die maakte van de notarissen openbare ambtenaren, benoemd voor het leven door de minister van Justitie. Iedereen kan een notarisdiploma halen, maar je mag niet zomaar een notariskantoor opstarten. Het aantal kantoren of *studies* is beperkt en afhankelijk van het inwonersaantal van de gemeente. In 2013 waren er in België 1471 notarissen, actief in 1164 notariskantoren. Een kandidaat-notaris moet dus een bestaande *studie* overkopen of hopen dat er een nieuwe wordt opgericht.

De notaris is eigenlijk een zelfstandig ondernemer, hij neemt zo veel personeel in dienst als hij wil, maar hij mag geen reclame maken en hij kan zijn tarieven niet zelf bepalen. Die zijn bij elke notaris dezelfde. Sinds 1999 moet hij verplicht op 67 jaar met pensioen en krijgt dan de titel van erenotaris. De notaris kan over heel België actief zijn, maar hij 'mag zijn ambt nooit weigeren'. Als een cliënt iets vraagt dat niet onwettelijk is, moet de notaris het uitvoeren. Vroeger was de notaris zelfs verplicht om alle akten met de hand te noteren en ze zorgvuldig te bewaren. Pas in 1951 werd het gebruik van een schrijfmachine toegelaten.

Het is duidelijk, het notariaat is een eeuwenoude instelling die stijf staat van de tradities. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er echte familiedynastieën bestaan. Zo is er in Leuven sinds 1783, dus nog voor de Napoleontische periode, altijd een notaris geweest die Hollanders heet.

‘Bij mij gaat het niet zo ver terug als bij de familie Hollanders, maar ik ben toch al de vijfde generatie op rij uit een geslacht van notarissen. En mijn zoon is de zesde. Wij hebben dat altijd gedaan, van vader op zoon. De eerste die als notaris begon, was eerst gemeentesecretaris in een dorp hier in de buurt, en hij werd in 1848 of 1858, dat weten we niet precies meer, tot notaris benoemd in een klein stadje in Brabant. Zijn zoon werd daar ook notaris. Maar in 1901 is onze familie verhuisd naar Leuven, omdat het notariaat daar een *studie* van tweede klasse was en dat klein stadje was maar derde klasse.

Vroeger werden de standplaatsen van notarissen in drie klassen ingedeeld. De notaris derde klasse mocht enkel actief zijn binnen zijn kanton. Die van de tweede klasse mocht opereren binnen meerdere kantons en een notaris eerste klasse, die zat in de echt grote steden, die kon in heel België werken.

Mijn grootvader was dus notaris in Leuven en mijn andere grootvader was hoogleraar aan de universiteit van Leuven. De burgemeester heeft me eens verteld dat in augustus 1914, toen de Duitse soldaten in Leuven 1081 huizen hebben platgebrand, het huis van mijn grootouders als eerste in brand vloog. Ik denk dat ik weet waarom. Mijn grootouders waren afwezig, die zaten in hun vakantieverblijf aan de kust. En de Duitsers hadden, voor ze aan de verwoesting van Leuven begonnen, alle kelders geplunderd. Na de doortocht van die plundersaars deed iedereen zijn deur weer stevig vast, maar het huis van mijn grootouders was op dat moment onbewoond, daar bleef de deur natuurlijk gewoon openstaan. En een leeg huis met open deuren, dat is wel gemakkelijk om een fakkel in te gooien. Het huis van mijn

andere grootvader, de notaris, die wel in Leuven was gebleven, moest er trouwens ook aan geloven.

Die grootouders zijn door de Duitsers uit hun kelder gehaald en een tijdje vastgehouden als gijzelaars. Grootvader notaris is overleden in 1929. Mijn vader nam de *studie* over en hij is zeer lang de jongste notaris van België geweest. Een notaris moest toen minstens 25 jaar zijn. Mijn grootvader stierf op 29 november 1929 en vader werd pas 25 in februari 1930. Maar *allez*, er werd *een beetje aan de koord getrokken*, nietwaar. De procedure werd hier en daar wat vertraagd en zo kon hij notaris worden zonder dat er eerst een interim kwam.’

‘Zelf zag ik het helemaal niet zitten om mijn vader op te volgen. Ik was de enige zoon thuis, maar ik zei: “Ik ga de reputatie krijgen dat ik in de *sloefen* van mijn vader kruip, de fils à papa, vergeet het. Ik ga landbouwkunde studeren en ik trek naar Congo.” Maar ik heb dat dan uiteindelijk toch niet gedaan. Ik dacht: dat is te zot, ik kan hier dat notariaat overnemen, waarom niet. Dat is mijn geluk geweest, want ik was eigenlijk van plan om naar Congo te trekken in 1960, toen de poppen daar al fameus aan het dansen waren.’

‘Die procedure om notaris te worden, dat was een hele ceremonie. Je moest naar de procureur gaan, naar de voorzitter van de rechtbank van het arrondissement, naar de voorzitter van de eerste kamer bij het hof van beroep en naar de procureur-generaal in Brussel. Ik trok dus naar procureur-generaal Delcourt in het justitiepaleis. Die bekeek mij zo eens.

- “Ah *monsieur*, u gaat dus tot notaris benoemd worden?”
- “Ja, meneer de procureur-generaal.”
- “En welke leeftijd hebt u?”
- “27 jaar, meneer de procureur-generaal.”
- “Dat is wel jong voor iemand die de geheimen van de families moet kunnen bewaren.”

Ik dacht: *foert*, ik kan er toch niets aan doen dat ik nog maar 27 ben?
– “Meneer de procureur-generaal, als ik zo vrij mag zijn om op te merken: ik word de vijfde notaris van vader op zoon.”
– “U zegt?”
– “De vijfde op rij.”
– “Dan kent u vast wel dat chanson “Autant pour moi”. Ik heb hier de fout gemaakt. Voor mij is het oké.”
Dat was de mentaliteit in die tijd.’

‘Ik heb de stamboom van de familie van mijn moeder bestudeerd en wat blijkt? Sinds de oprichting van de universiteit van Leuven, in 1425, was er steeds iemand in de familie die rechten had gestudeerd. Mijn vader had mijn schoonvader opgevolgd als notaris, mijn overgrootvader was het ook geweest, en ook voor mij lag dat eigenlijk allemaal vast. Ik had geen keuze, ik moest notaris worden, al van toen ik een kind was. Ik heb wel een beetje gerebelleerd als tiener, maar ik heb het dan toch maar gedaan. Dat ging vanzelf. Ik trok met mijn vader naar de socialistische minister van Justitie Vermeulen. Hij vroeg: “Wanneer wilt u de benoeming hebben?” Mijn vader zei: “Januari, dat komt fiscaal beter uit.” En hopla, het was geregeld.

Dat is nu helemaal veranderd. Nu is er een examen en de minister kan uit de beste kandidaten kiezen. Er is nog een lichte tendens om de kinderen van de vorige notaris een beetje te bevoorstellen, maar het hangt echt van de minister af. En elke minister heeft daar zo zijn eigen ideeën over. Mijn zoon of dochter heb ik zelf nooit gedwongen. Mijn zoon was sterk in wetenschappen, scheikunde, fysica, maar is dan toch in mijn voetsporen getreden. Had hij me niet opgevolgd, dan had ik dat misschien een heel klein beetje spijtig gevonden. Maar echt zwaar had ik er toch niet aan getild. En ik denk niet dat hij het zelf erg zal vinden als de familietraditie niet voortgezet wordt.’

‘Mijn vader en grootvader waren hier notaris. Mijn overgrootvader was notaris in een stadje hier dichtbij. Maar toen hij stierf, was mijn grootvader nog maar vier jaar. En dat was iets te jong om notaris te worden, zelfs in die tijd. Zo zijn we in dit dorp verzeild geraakt. Ik ben verre familie van een zeer bekende brouwersfamilie. Dat zie je wel meer. Brouwers en notarissen waren de notabelen van de gemeente. Ze trouwden onder elkaar. Mijn grootmoeder was een brouwersdochter. En als ik mijn stamboom bekijk, die teruggaat tot 1690, dan kom je heel veel brouwers tegen.’

‘Mijn vader is notaris geworden in 1928. 25 jaar was hij toen en eerlijk gezegd, hij had nog nooit een notariskantoor vanbinnen gezien. Hij kon met een nieuwe *studie* beginnen in de gemeente hiernaast. Dat was een arbeidersdorp dat na de Eerste Wereldoorlog flink was gegroeid, en dus mocht er een notaris komen. Mijn grootmoeder zei: “Mijn zoon, notaris in zo’n werkmansgemeente, waar hij niemand kent, dat zal niet waar zijn. Hij moet hier bij ons notaris worden.” Ze trok alle politieke deuren open die ze maar kende en het was geregeld. Vader werd notaris in deze stad. En een andere notaris, die hier al zat, heeft zijn overplaatsing “gevraagd” naar de werkmansgemeente. Hij kreeg ze meteen.’

‘Zelf ben ik dan ook maar notaris geworden. Het was het enige waar ik goed voor was, haha. Ik zat op het jezuietencollege en in het laatste jaar was er een leraar die ons het eerste lesuur al de vraag stelde: “Wie gaat er hier voor *ne groten diplom* en wie voor *de kleinen*?” Een klein diploma betekende dat je daarna op de unief rechten mocht doen, filologie, of je moest priester worden. Maar alles wat wiskunde was en ingenieursstudies en zo, dat was uitgesloten. En wij staken met zijn drieën ons hand op voor *de klei-*

nen diplom. Die leraar was blij met onze keuze. Hij had immers niet graag gehad dat wij gebuisd zouden zijn voor de wetenschappelijke vakken. Of misschien wilde die mens daar zijn werk niet in steken om ons wiskunde aan te leren, dat kan ook. Dus kregen wij met zijn drieën in dat laatste jaar geen fysica, algebra of scheikunde meer. Dan konden we ook niet *gebuisd* zijn, hè. En de beste van mijn jaar in wiskunde, misschien wel de grootste wiskundeknobbel die ze daar ooit op dat prestigieuze college hebben gehad, die ging toch wel voor *de kleinen diplom*, zeker? Hij wilde priester worden bij de missionarissen van Scheut. Maar na twee jaar stapte hij daar weer uit en is hij via de middenjury toch nog ingenieur geworden. Voor mij was de keuze in elk geval snel gemaakt met mijn kleine diploma. Germaanse filologie zag ik niet zitten, priester al helemaal niet, dus het moest wel rechten worden. En ik moet toegeven, ik ben ook getrouwd met de dochter van een brouwer.’

‘Mijn vader en zijn schoonvader waren notarissen. Mijn dochter heeft het dan weer van mij overgenomen. Zij is dus de vierde op rij. Bij mij ging dat automatisch. Je wordt opgevoed in het kader van een vrij beroep. Dat is ook zo bij kinderen van dokters of architecten. Ik was kind tijdens de oorlog en dat was voor ons een fijne periode. Het was maar een halve dag school en de rest van de dag speelden we soldaatje. En als mijn vader naar de boeren moest per fiets, dan peddelde ik gewoon mee op mijn fietsje. We hadden het niet breed toen. Mijn vader zei altijd: “Wat ik in de oorlog heb verdiend, hebben we allemaal opgegeten.” Er waren weinig aktes te verlijden, behalve de erfenissen dan. Huwelijken werden uitgesteld in oorlogstijd. Maar overlijden, dat doet iedereen. De boeren wisten dat het bij ons thuis geen vetpot was. En als mijn vader moest komen, zei de boerin vaak: “Kom rond vijf, zes uur, meneer de notaris, en breng uw zoontje mee.” En dan aten wij mee met de boeren. Die hadden hesp en boter. “Zet u, manneke, en eet maar

eens goed”, zeiden ze dan tegen mij. Dat is me altijd bijgebleven. Ja, notaris, als kind al vond ik het een mooi beroep.”

‘Notaris word je van vader op zoon. Want een gewone mens kan dat niet betalen.’ Zo gaat het cliché, maar de tijden zijn veranderd. Sinds 2000 is de toegang tot het ambt gemoderniseerd. Elk jaar wordt eerst het vereiste aantal kandidaat-notarissen bepaald. In 2010 waren er dat negentig voor het hele land. Die kandidaten worden dan gezocht via een vergelijkend examen. Enkel de masters in het notariaat (vijf jaar rechten + een jaar notariaat) die hun stage achter de rug hebben, kunnen deelnemen. Vervolgens wordt een rangschikking gemaakt op basis van de uitslag en op basis van twee adviezen: een van de procureur des Konings, en een van het provinciale adviescomité van notarissen. De besten worden kandidaat-notaris en kunnen notaris worden door zich te associëren met een bestaande notaris-titularis. Het is de minister van Justitie die zo’n notaris-titularis benoemt. Hij kiest daarvoor uit een lijst van de drie meest geschikte kandidaten, opgesteld door de benoemingscommissie van de notarissen.

Het notariaat is dus zeker gedemocratiseerd, maar ook vijftig jaar geleden was het voor een jongen (voor meisjes lag dat veel moeilijker) mogelijk om via hard studeren en een familiaal duwtje in de rug notaris te worden. Hulp uit politieke middens kwam ook al van pas. En een stevige dosis lef hielp altijd.

‘Het was 1942. Mijn vader werkte als onderwijzer in het Pajottenland, ik was een jongen van twaalf. Op een ochtend plantte vader een pruimelaar in de tuin. En ik mocht hem helpen door het boompje vast te houden. Het was een Belle de Louvain, ik zal de naam van die pruimen nooit vergeten. Vader groef de put en plots viel hij er met zijn hoofd recht in. Samen met mijn moeder, die drie maanden zwanger was, heb ik hem in een kruiwagen naar

binnen gereden en in zijn bed gelegd. De dokter is er nog bij gehaald, maar drie dagen later is hij gestorven in de armen van mijn moeder.

Achteraf bleek dat overlijden geen toeval te zijn. Mijn vader was in de Eerste Wereldoorlog officier geweest bij de zware artillerie aan de IJzer. En die mannen stierven allemaal vrij jong. Ze hadden stevige schokken gehad van de luchtdruk bij het afvuren van die zware granaten. In elk geval, mijn moeder bleef achter als weduwe met negen kinderen. Na het overlijden van mijn vader is ze in het echtelijke bed gekropen. Pas zes maanden later is ze er weer uitgestapt, na de geboorte van nummer tien. We waren met vijf jongens en vijf meisjes. Ik was de vierde. Mijn moeder had net met haar zus een erfenis verdeeld. Ze had vijf huizen en vijftien hectare grond, en die heeft ze allemaal beetje bij beetje verkocht om al haar kinderen te laten studeren. We hadden ook een beurs van de Office National des Anciens Combattants et Victimes de Guerre (ONACVG), van de oud-strijders dus. Toen mijn moeder stierf, had ze nog vijftien are grond, de rest was *opgeleefd*. Ze wilde niet hertrouwen. Ze heeft alles opgeofferd voor haar kinderen.’

‘Ik kreeg dus de kans om rechten te studeren in Leuven. Ik studeerde begin jaren 60 af en deed mijn legerdienst. Op een dag werd ik uitgenodigd voor het bal van de oud-studenten van het Pajottenland. Noblesse oblige, ik was twee jaar voorzitter geweest van die studentenclub. Ik had geen auto maar mijn goeie vriend, zoon van een bekende brouwersfamilie, reed mij naar huis na het bal. Je kan je dat nu niet meer voorstellen, maar wij trokken ’s morgen van dat bal in Schaarbeek rechtstreeks naar de mis in onze smoking, en dan pas naar huis. En daar hebben we onderweg een zwaar verkeersongeval gehad, recht tegen een stalen paal van de tram. De auto brak doormidden. Mijn vriend had niks, maar ik lag onder de auto. Ze vonden mij eerst niet. Ze hebben er een dokter bij gehaald, en de pastoor kwam mij de sacramenten van de stervenden toedienen. Ik lag daar in smoking met mijn sjerp van voorzitter van de studentenclub. En met mijn been tot op

het bot verbrand door de uitlaat van de auto. Mijn moeder ging die ochtend naar de mis en op de boerentram hoorde ze dat er op de steenweg een verschrikkelijk ongeval gebeurd was. Ik ben dan afgevoerd naar het militair hospitaal en daar hebben ze mijn benen in twee kuipen gelegd om te helen. Zeven maanden ben ik daar gebleven.

Daarna mocht ik naar huis, maar ik moest nog een jaar revalidatie volgen. Mijn moeder zei: “Ge moet ondertussen iets doen, doe een stage bij een notaris die u wil.” Ik heb die stage dan gevonden, onbetaald, maar op het einde van de maand mocht de notaris je toch iets geven. En ik kreeg 5000 frank (125 euro).

Tijdens mijn stage zei mijn moeder: “Ge moet hier een paar dorpen verder eens gaan horen. Daar zit een notaris die ziek is en zijn kantoor gaat overlaten. Neem den oude *velo* van papa en hier is 100 frank, moest ge *plat vallen*.” Ik peddelde ernaartoe en kwam terecht bij een heel vreemde man. Hij was vrijmetselaar, had veel maîtresses, en dat allemaal op het platteland. Zijn vrouw liet mij binnen in zijn kleine kantoortje. Hij zat daar op zijn knieën in een stofjas zijn aktes in te binden. Hij had geen auto en pas op het einde van zijn loopbaan had hij telefoon. Hij keek op en vroeg: “Wat is er, *menneke*?” “Ik kom om uw *studie* over te nemen.” Hij ging aan zijn bureau zitten. “Hoe heet gij?” “Lodewijk.” “Oh, dat is de schoonste naam, mijn zoon heet ook Louis en al de koningen van Frankrijk ook.” “En mijn derde naam is Pacifique.” Dat klinkt raar, maar ik ben geboren op 11 november. En daarom wilde mijn vader, de oud-strijder, mij dat als eerste naam geven. Maar mijn moeder vond dat een affront tegenover zijn broer Louis, dus werd Pacifique mijn derde naam. Goed, ik kwam die avond laat thuis met de fiets en zei tot mijn moeder: “Het is in orde. Want ik ben van de streek en volgens hem heb ik heb de mooiste naam, Lodewijk Pacifique.”

‘En zo werd ik hier notaris. Dat was meteen beslist. Die man was ernstig ziek en wilde er niet veel energie meer in steken, vandaar. Ik moest natuurlijk wel aan geld geraken om dat kantoor over te nemen. De overnameprijs

van een notariskantoor wordt bepaald op basis van het aantal aktes dat een notaris jaarlijks opstelt. Gelukkig voor mij had mijn voorganger er nog amper zeventig. En ik mag zeggen dat ik dat aantal op tien jaar tijd vertienvoudigd heb.

Geld was één ding, maar het grootste probleem was dat ik geen diploma van notaris had. Dat wist mijn voorganger niet. Ik durfde hem dat niet te zeggen. Hij wist dat ik stage deed in Erembodegem, meer moest hij niet weten. Ik heb dan maar zo snel mogelijk examen gedaan via de middenjury. Dat was in de Résidence Palace in Brussel. Om negen uur begonnen de examens en om zestien uur kreeg je je diploma. Als je geslaagd was, natuurlijk. Er waren vijf professoren van verscheidene universiteiten en verschillende vakken. In het examen zakenrecht vroeg de Leuvense professor Van Hee mij: “Wat is de voornaamste kwaliteit van een notaris?” Ik wist echt niet wat ik moest antwoorden. “Dat hij serieus moet zijn?” probeerde ik. De professor schudde met zijn hoofd. Ik deed een nieuwe poging: “Dat hij opkomt voor de zwakken, voor de weduwen en wezen?” Hij bleef maar schudden. Ik wist het niet. Wat had dat nu met zakenrecht te maken? Ten slotte gaf hij zelf het antwoord: “Het belangrijkste voor de notaris is de voorzichtigheid.” Nu goed, van de achttien studenten die dag waren er vier geslaagd. Ik was de tweede van de vier. Ik had mijn diploma en kon het kantoor dus overnemen.’

‘Het is eigenlijk louter toeval dat ik notaris geworden ben. Het ambt van notaris stond dan ook niet zo hoog aangeschreven in de jaren 50. Vier jaar rechtenstudie was genoeg, je moest niet eens de volle vijf jaar doen. In de wet stond zelfs dat een notaris een middelmatige kennis van het recht moest hebben. Een middelmatige kennis! Dat zegt genoeg, zeker?’

Een vriend van mij legde in Leuven een examen af bij de eminente professor Jean Dabin, en dat ging niet zo goed. De professor vroeg hem wat

hij later wilde doen. “Ik hoop mijn vader op te volgen als notaris.” Dabin antwoordde: “Och, als het toch notaris wordt, dan laat ik u wel passeren.” Ik had zelf een prof, gespecialiseerd in verdelingen. We kregen een schriftelijk examen waarbij we als praktijktest een verdeling moesten maken. Twee weken later moest je dan je werkstuk verdedigen in een mondeling examen. Ik ging na het schriftelijke gedeelte eens naar de notarisklerk met wie ik tijdens mijn stage had samengewerkt. Want het was echt aartsmoeilijk geweest. De klerk bekeek mijn antwoord en zei: “Ik heb de indruk dat uw antwoord niet helemaal je dat is. Ga eens met mijn groeten bij deze meneer langs. Hij werkt bij het ministerie van Financiën. Hij kent alles van verdelingen.”

Die specialist zette me op een ander spoor en zo gewapend trok ik naar het mondeling examen. “Leg me uw manier van redeneren maar eens uit”, zei de prof. Ik verdedigde wat ik had geschreven en zei dan snel: “Maar misschien is er nog een andere theorie.” En ik lanceerde de theorie van de expert van het ministerie. De prof luisterde, dacht na, bekeek me even en zei: “Maakt u zich niet ongerust. Eerlijk gezegd, ik ken het juiste antwoord zelf niet.” Ja, dat was een eerlijk man.’

‘Mijn schoonvader was wel notaris, maar ik heb hem niet opgevolgd. De notaris bij wie ik mijn stage deed, had een hartinfarct gekregen. En gedurende twee, drie jaar was ik de interimaris tot de zoon van die notaris zijn diploma had. Maar toen, begin jaren 60, raakte die notariszoon plots volledig in de ban van Mao en communistisch China. En op een goeie dag vertrok hij naar China. De gezondheid van zijn vader ging er niet op vooruit en uiteindelijk heeft hij mij voorgesteld om hem op te volgen. Zo ben ik, dankzij Mao, een notaris in de Ardennen geworden.’

